

RISICOREGELREFLEX IN DE INDUSTRIE

EEN KRAMP DIE DE VEILIGHEID ZELDEN TEN GOEDE KOMT

Organisaties en overheden hebben vaak de neiging om na een incident direct veiligheidsmaatregelen te treffen om eventuele risico's te reduceren. Dit gebeurt dikwijls zonder de kosten en baten van deze maatregelen bewust af te wegen. Deze zogenoemde risicoregelreflex heeft al vaak geleid tot disproportionele en nadelige ingrepen, die de veiligheid zelden ten goede komen. Schieten we daarin door? En hoe kunnen we de veiligheid dan wél verbeteren?

Prof. Dr. Ira Helsloot (l) en junior onderzoeker Sander Kraaijenbrink:
'Een huishoudtrapje is een van de gevaarlijkste hulpmiddelen in Nederland.'

Dat zijn eenvoudig gezegd de belangrijkste vragen die professor Ira Helsloot en junior onderzoeker Sander Kraaijenbrink stelden in hun onderzoek naar de risicoregelreflex (RRR). ‘De gesprekspartners uit de procesindustrie erkenden dat de RRR een serieus probleem is en vaak leidt tot extra eisen aan aannemers’, vertelt Kraaijenbrink. ‘Het is ons doel om de discussie over de gezamenlijke verantwoordelijkheden van opdrachtgever en opdrachtnemer in de procesindustrie aan te wakkeren.’

Utopie

De respondenten in het onderzoek geven aan dat een krampachtige houding om snel actie te ondernemen na een incident meestal niet leidt tot maatregelen die de oorzaak van het incident wegnemen. ‘Bovendien is er over het algemeen een afnemende meeropbrengst als veiligheidsmaatregelen zich opstapelen, terwijl er meestal sprake is van een extra papierwinkel en de kosten van de maatregel vaak buitenproportioneel hoog oplopen’, weet Helsloot. ‘En als je het laatste beetje risico wilt uitbannen, neemt de meerwaarde van de extra veiligheidsregels af, of wordt het juist onveilig. Honderd procent veiligheid is een utopie. Risico’s zijn nou eenmaal inherent aan activiteit’, vindt de wetenschapper.

Ongevalscijfers

Het kwalitatieve onderzoek naar de risicoregelreflex bracht nog meer tekortkomingen van veiligheidssystemen in de procesindustrie aan het licht. Kraaijenbrink: ‘Het viel ons op dat het voorkómen van kleine arbeidsongevallen prioriteit krijgt, met als doel de ongevals cijfers naar beneden te krijgen. Deze Injury Frequency Rate is een belangrijke indicator bij aanbestedingen en aannemers worden er vaak op aangesproken. Daardoor is er meer aandacht voor het voorkómen van een verstukte enkel bij het afdalen van een trapje (veiligheid met een kleine v), dan voor de procesveiligheid (veiligheid met grote V), die daardoor in het geding komt.’ Helsloot: ‘Geen misverstand overigens dat (keuken)trapjes met 2.200 doden per jaar levensgevaarlijk zijn.’

Focus op kleine ongevallen

Het gevolg van de focus op kleine arbeidsongevallen was bijvoorbeeld zichtbaar bij

‘Ik denk dat we zo’n dertig procent van de veiligheidsregels kunnen schrappen’

een incident in de ammoniakfabriek op het Chemelot-terrein in 2015. Helsloot: ‘Om medewerkers te beschermen tegen het mogelijk stoten aan een bloedhete leiding met ammoniakgas, legden ze isolatiedekens om de leiding. De –onvoorziene– consequentie daarvan was dat er temperatuurverschillen in de leiding optraden waardoor de interne stenen isolatiemantel brak en het ontsnappende gas direct ontbrandde. Wonder boven wonder vielen er geen slachtoffers.’

Veiligheidssystemen schieten tekort

Verder uitten de respondenten ook kritiek op het huidige auditsysteem. ‘Auditoren controleren vooral of de papieren huishouding op orde is. Wat zegt dat over het daadwerkelijke veiligheidsniveau van een organisatie en haar medewerkers?’, vraagt Helsloot zich af. ‘Er ontstaat een perverse prikkel waarbij het vooral draait om het voldoen aan de minimumeisen in plaats van het behalen van het achterliggende veiligheidsdoel. En wat draagt een LMRA bij als de vinkjes al bij de portier worden gezet? En wat zegt het afvinken van toolbox-meetings wanneer ze zijn gehouden, als ze niet inhoudelijk worden beoordeeld?’

Verhalen van de werkvloer

Wie is er aan zet om de veiligheid te verbeteren? De Stichting Samenwerken voor Veiligheid (SSVV) moet als het leidende veiligheidsplatform in de industrie en beheerder van het VCA-stelsel, kritisch kijken naar het auditsysteem. Verder moeten brancheverenigingen zoals de VOMI en de VNCI samen alternatieven zoeken om aannemers en opdrachtgevers een gelijkwaardiger positie te geven. Er ligt een taak voor de overheid als de sector die ketenverantwoordelijkheid niet zelf weet te regelen, zegt het onderzoeksduo in het rapport.

Eén A4'tje

Kraaijenbrink signaleert een paar hoopgevende ontwikkelingen: ‘Zo loopt er een pilot van VOMI en SSVV om een structurele contact en een opener kennisuitwisseling tussen opdrachtgever en -nemer te bereiken.’ ‘Verder moeten we ons ontdoen van overbodige regels’, vindt Helsloot. ‘Daarvoor moeten we de verhalen van de werkvloer ophalen. Medewerkers die het dagelijkse werk doen, kunnen de meest waardevolle informatie geven en met verbeteropties komen. Ik denk dat we zo’n dertig procent van de veiligheidsregels kunnen schrappen. Dat zou een mooi doel zijn. Een voorbeeld waarbij dat gelukt is, is tussen een aantal bedrijven op het Chemelotterrein en een aantal aannemers die hijswerkzaamheden uitvoeren: een dik pakket aan eisen op het gebied van takel- en hijswerkzaamheden is vervangen door vertrouwen in de professionaliteit van werknemers en één A4'tje met een praktisch schema.’

VOMI en SSVV

Het onderzoek naar de effecten van de risicoregelreflex is uitgevoerd in opdracht van de VOMI (brancheorganisatie voor dienstverlenende bedrijven in de procesindustrie) en de Stichting Samenwerken voor Veiligheid (SSVV). Het onderzoek is gebaseerd op literatuurstudie, op de bestudering van verschillende praktijkgevallen en op twintig gesprekken met aannemers, opdrachtgevers en overheidsvertegenwoordigers.